

Tenor kirkeruin i Eidsberg

Tenor kirkeruin i 2005.

Foto: Mona Beate Buchholm©Borgarsyssel museum

Tak over ruinen i forbindelse
med konservering.

Foto: Mona Beate Buchholm©Borgarsyssel
museum

På gården Slitu i Eidsberg ligger ruinen av en liten middelalderkirke. I dag gjenstår lite av kirken, men funn på stedet tyder på at den en gang har vært usedvanlig rikt utstyrt.

Historikk

Tenor kirke ble reist i siste halvdel av 1200-tallet, som annekset til Eidsberg kirke, og viet til Peter og Paulus. Den skal ha blitt bekostet og oppført av bøndene på gårdene Slitu, Sletner og Mo, antakelig som en erstatning for en eldre trekirke som brant ned.

Kirken hadde kort, rektangulært skip og et smalere kor som opprinnelig var tilnærmet kvadratisk, men som senere ble noe forlenget mot øst. Kirken var bygd av bruddstein. Funn av teglstein med forskjellig profil tyder på at kirken har hatt krysshvelv med profilerte ribber og at portalen og vinduene har hatt søyler og kapiteler av tegl. Noen dekorstykker av kleberstein ble tidligere oppbevart på Slitu gård. Disse har antakelig også inngått i vestportalens utsmykking. Steinene er nå gjenbrukt for å markere portalens plassering.

Kirken ble nedlagt ved reformasjonen og sto øde fra ca. 1560. I 1619 omtales kirken som «lukket og nedfallen», men kirkeklokken skal den gang fortsatt ha vært på plass. På begynnelsen av 1700-tallet sto murene fremdeles i nesten full høyde, men på 1790-tallet beskriver sogneprest J. N. Wilse at det ikke var mer igjen av murene enn «at man kan se Størrelsen og Figuren af kirkens Grundvold».

Arkeologisk undersøkelse og konservering

Kirkeruinen ble arkeologisk undersøkt og restaurert av mag. art. Bernt C. Lange og arkitekt Håkon Christie i 1952-56. Ved utgravingens begynnelse var bare kirkens sørvestre hjørne og deler av sørmuren synlig. Utgravingen blottla fundamentene etter restene av kirkebygningen, og dekorelementer som antyder hvordan kirken har sett ut. Deler av kirkegårdsmuren og flere graver ble også avdekket. Skjelettene ble delvis liggende urørt, og delvis undersøkt og lagt på plass igjen etter utgravingen. Det finnes fortsatt urørte kulturlag på stedet.

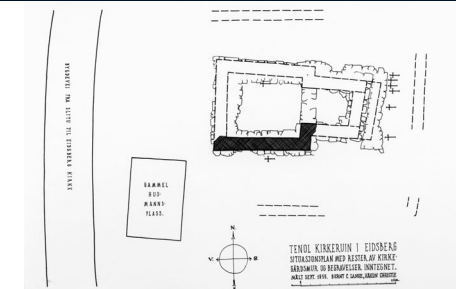
Etter utgravingen ble den 0,75 m høye sørmuren konservert med sement, og murkronene ble dekket med en betongkappe. De øvrige murene som kun var bevart som fundamenter, ble markert med heller i bakken. Et fraflyttet hus som sto ved ruinen ble revet, og området ble planert ut til opprinnelig terreng og parkmessig behandlet.

Dagens situasjon

I de senere år har ruinens tilstand blitt gradvis forverret. I 2005 ble det derfor utarbeidet en skjøtselsplan med beskrivelse av ruinens skader og anbefalinger av tiltak for å sikre murverket. Det var et gjennomgående problem at sementfugene var oppsprukket og at fukt og frostsprenging hadde forårsaket utrasing av stein. Det ble også oppdaget uttetheter i murkronen. En viss gjengroing har funnet sted i årenes løp. Behovet for å fjerne vegetasjon både på murene, murkronene og i ruinens randsone var derfor også stort.

Høsten 2006 ble konserveringsarbeidet satt i gang. Det er satt opp et midlertidig overbygg over ruinen som skal stå til arbeidet er ferdig. Murkronene er renset for torv og vegetasjon er fjernet fra murverket og området omkring ruinen. All sement som var brukt under konserveringen på 1950-tallet er fjernet fra murverket, til sammen utgjorde dette to tonn!

Ruinen skal nå stå med åpne fuger over vinteren slik at murverket luftes ut og tørker opp. I 2007 skal fugene spekkes med kalkmørtel, og et nytt toppdekke skal legges på murkronene. Arbeidet er forventet å være ferdig i 2008.

Oppmålingstegning av Bernt
C. Lange og Håkon Christie,
fra 1955.

Foto: Riksantikvaren

Fra utgravingen i 1955.

Foto: Bernt C. Lange©Riksantikvaren